

Streletz, Kessler a Krenz proti Německu, rozsudek velkého senátu ze dne 22. 3. 2001

Stěžovatel: Streletz, Kessler a Krenz

Žalovaný stát: Německo

Číslo stížnosti: 34044/96, 35532/97 a 44801/98

Datum: 22.03.2001

Článek Úmluvy: čl. 14

čl. 34

čl. 7

Rozhodovací formace: Velký senát

Soud: Evropský soud pro lidská práva

Hesla: diskriminace, nulla poena sine lege, nullum crimen sine lege, retroaktivita

Významnost: 1

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA

VELKÝ SENÁT

22. března 2001

VĚC STRELETZ, KESSLER A KRENZ

(rozsudek ve věci Streletz, Kessler a Krenz v. Německo)

Evropský soud pro lidská práva („Soud“, zasedající jako Velký senát, který tvořili soudci L. Wilhaber, předseda, E. Palmová, C.L. Rozakis, G. Ress, J.-R Costa, L. Ferrari Bravo, L. Ca- flisch, L. Loucaides, I. Cabral Barreto, K. Jungwiert, Sir Nicolas Bratza, B. Zupančič, N. Vajičová, M. Pellonpää, M. Tsatsa-Nikolovska, E. Levits a A. Kovler a dále M. de Salvia, tajemník Soudu, po projednání na neveřejných zasedáních ve dnech 8. listopadu 2000 a 14. února 2001 vynesl posledně uvedeného data následující rozsudek:

POSTUP

1. Případ spočíval na třech stížnostech (č. 34044/96, č 35532/97 a č. 44801/98) proti Spolkové republice Německo. Dva němečtí občané, F. Streletz a H. Kessler (dále jen „první a druhý stěžovatel“, se obrátili na Evropskou komisi pro lidská práva (dále jen „Komise“ podle bývalého čl. 25 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen Úmluva“ ve dnech 20. listopadu 1996 a 28. ledna 1997. Třetí německý občan, E. Krenz (dále jen „třetí stěžovatel“, se obrátil na Evropský soud pro lidská práva (dále jen „Soud“ podle čl. 34 Úmluvy dne 4. listopadu 1998.
2. Stěžovatelům byla poskytnuta právní pomoc.

3. Stěžovatelé tvrdili, že jednání, pro které byli stíháni, nebylo v době, kdy k němu došlo, trestným činem podle vnitrostátního ani podle mezinárodního práva a že jejich odsouzení německými soudy bylo tudíž v rozporu s čl. 7 § 1 Úmluvy. Stěžovatelé se rovněž odvolali na čl. 1 a čl. 2 § 2 Úmluvy.
4. První dvě stížnosti byly předloženy Soudu 1. listopadu 1998, kdy vstoupil v platnost Protokol č. 11 k Úmluvě (čl. 5 § 2 Protokolu č. 11).
5. Všechny tři stížnosti byly přiděleny čtvrté sekci Soudu ve stejnou dobu jako stížnost pana K.-H. W., rovněž podaná proti Spolkové republice Německo (ustanovení 52 § 1 Jednacího řádu Soudu).

Dne 9. prosince 1999 senát, vytvořený v rámci této sekce, který vořili soudci M. Pellonpää, předseda, G. Ress, A. P. Ridruejo, L. Caflisch, J. Makarczyk, I. Cabral Barreto a N. Vajičová a dále V. Berger, tajemník sekce, se vzdal jurisdikce ve prospěch Velkého senátu, proti čemuž neměla žádná ze stran námítky (viz Čl. 50 Úmluvy a ustanovení 72 Jednacího řádu Soudu).

6. Složení Velkého senátu bylo určeno v souladu s čl. 27 § 2 a 3 Úmluvy a ustanovením 24 Jednacího řádu Soudu (platného v dané době). Předseda Velkého senátu rozhodl, že v zájmu řádného chodu justice budou zmíněné tři stížnosti a stížnost pana K.-H. W. přiděleny témuž Velkému senátu.
7. Stěžovatelé i německá vláda (dále jen „Vláda“) předložili písemná stanoviska k přípustnosti a meritu stížností.
8. Ústní jednání o přípustnosti meritu zmíněných tří stížností a stížnosti pana K.-H. W. se konalo v Paláci lidských práv ve Štrasburku dne 8. listopadu 2000 (ustanovení 54 § 4 Jednacího řádu Soudu).

Před Soud předstoupili:

(a) za Vládu K. Stoltenberg, ministerský ředitel odboru, vládní zmocněnec, C. Tomuschat, profesor mezinárodního práva veřejného, K.-H. Stór, ministerský rada, poradci;

(b) za stěžovatele P. Gardner, Londýnská advokátní komora, F. Wolff, za prvního stěžovatele, H.-P. Milderbrath, za druhého stěžovatele, R. Unger, za třetího stěžovatele, všichni z Berlínské advokátní komory, radové;

(c) za pana K.-H. W. D. Lammer, Berlínská advokátní komora, rada.

Soud vyslechl jejich stanoviska.

9. Rozhodnutími ze dne 8. listopadu 2000 Velký senát prohlásil za přípustné tři stížnosti v daném případě i stížnost pana K.-H. W.
10. Dne 14. února 2001 Velký senát rozhodl spojit stížnosti pana Streletze, pana Kesslera a pana Krenze (ustanovení 43 § 1 Jednacího řádu Soudu).

SKUTKOVÁ ZJIŠTĚNÍ

1. Okolnosti případu
2. Stěžovatelé jsou němečtí občané narozeni v letech 1926, 1920 a 1937.
3. Po jejich odsouzení německými soudy byli první dva stěžovatelé (F. Streletz a H. Kessler) uvězněni ve volném režimu a poté byli propuštěni na svobodu po odpykání cca dvou třetin jejich trestu. Nyní žijí ve Strausbergu (Německo) a v Berlíně (Německo).

Třetí stěžovatel (E. Krenz) si odpykává trest ve volném režimu ve vězení Berlín-Plotzensee od ledna 2000.

1. Obecné okolnosti
2. V letech 1949 až 1961 přibližně dva a půl milionu Němců uprchlo z Německé demokratické republiky (NDR) do Spolkové republiky Německo (SRN). Aby zabránila nekonečnému odlivu uprchlíků, postavila NDR 13. srpna 1961 Berlínskou zeď a posílila všechna bezpečnostní opatření podél hranice mezi oběma německými státy, zejména instalováním nášlapných min a automatických palebných systémů. Mnoho lidí, kteří se pokusili překročit hranice s cílem dostat se na Západ, tak přišlo o život, buď šlápnutím na minu nebo spuštěním automatického palebného systému, nebo tak, že byli zastřeleni strážci východoněmecké hranice. Oficiální ztráty na životech činily podle vyšetřovacích orgánů SRN 264 mrtvých. Vyšší čísla byla oznámena jinými institucemi, jako například „Společnosti 13. srpna“, která uvádí 938 mrtvých. Na každý pád, přesný počet usmrcených osob lze stanovit jen obtížně, protože incidenty na hranicích udržovaly orgány NDR v tajnosti.
3. Státní rada NDR vytyčila principy, které bylo třeba dodržovat ve věcech národní obrany a bezpečnosti a organizované obrany za asistence Národní rady obrany (článek 73 Ústavy NDR - viz níže odstavec 28).

Předsedové obou těchto orgánů a předseda parlamentu NDR byly členy Jednotné socialistické strany Německa.

Politické byro Ústředního výboru Jednotné socialistické strany bylo výkonným orgánem a nejmocnější autoritou NDR. Přijímalo veškerá politická opatření a všechna opatření týkající se jmenování nejvyšších představitelů země. Počet jeho členů se měnil: po posledním XI. sjezdu Jednotné socialistické strany v dubnu 1986 mělo dvacet dva členy a pět kandidátů.

Generální tajemník Ústředního výboru strany předsedal Národní radě obrany a všichni členové této Rady byly stranickými funkcionáři. Rada se obvykle scházela dvakrát do roka a přijímala důležitá rozhodnutí o vytvoření a konsolidaci hraničního režimu a o rozkazech k zahájení palby.

15. Strážci hranic NDR byli příslušníky Národní lidové armády a byli přímo odpovědní Ministerstvu obrany. Každoroční rozkazy ministra obrany se opíraly o rozhodnutí Národní rady obrany.

Například v rozhodnutí ze 14. září 1962 Národní rada obrany jasně zdůraznila, že rozkazy a služební instrukce vydávané ministrem obrany musí vést pohraničníky k tomu, aby byli „plně zodpovědní za zachování neporušitelnosti státní hranice v jejich sektoru a že «narušitelé hranic» musí být ve všech případech zatčeni jako protivníci nebo v případě nutnosti zničeni“. Obdobně služební instrukce ze dne 1. února 1967 stanovila toto: „V cílených pozicích je třeba v těsných formacích klást miny ... za účelem zadržení pohybu «narušitelů hranic» a s cílem jejich zadržení nebo zničení.“

Od roku 1961 a zejména v letech 1971 až 1989 se konsolidace a zdokonalování hraničních bezpečnostních zařízení a použití střelných zbraní pravidelně projednávaly na schůzích Národní rady obrany. Rozkazy vydávané na základě jejich rozhodnutí ministrem obrany obdobně zdůrazňovaly potřebu chránit státní hranice NDR za každou cenu a uvádělo se v nich, že „narušitelé hranic musí být zadrženi nebo zničeni“; tyto rozkazy pak byly prováděny velícími důstojníky pohraničních pluků. Všechny akty pohraničníků, včetně kladení min a použití střelných zbraní proti uprchlíkům, spočívaly na tomto řetěze rozkazů.

16. Stěžovatelé zastávali vysoké funkce ve státní aparátu NDR a ve vedení Jednotné socialistické strany:

- první stěžovatel byl členem Národní rady obrany od roku 1971, členem Ústředního výboru vedení Jednotné socialistické strany od roku 1981 a náměstkem ministra obrany v letech 1979 až 1989;

- druhý stěžovatel byl členem Ústředního výboru vedení Jednotné socialistické strany od roku 1966, náčelníkem štábu Národní lidové armády a členem Národní rady obrany od roku 1967 a ministrem obrany v letech 1985 až 1989;

- třetí stěžovatel byl členem Ústředního výboru vedení Jednotné socialistické strany od roku 1973, členem Státní rady od roku 1981, členem Politbyra a Národní rady obrany od roku 1983 a generálním tajemníkem Ústředního výboru Jednotné socialistické strany (po E. Honneckerovi) a předsedou Národní rady obrany od října do prosince 1989.

17. Na podzim roku 1989 útěk tisíců občanů NDR na velvyslanectví v Praze, Varšavě a do Maďarska, které otevřelo své hrance do Rakouska 11. září 1989, demonstrace desetitisíců lidí v Drážďanech, Lipsku, Východním Berlíně a v dalších městech, jakož i přestavba a „glasnosť“ zavedené v Sovětském svazu M. Gorbačovem uspišily pád Berlínské zdi dne 9. listopadu 1989, zhroucení systému v NDR a celý proces pak vedl ke znovusjednocení Německa dne 3. října 1990.

Verbální notou ze dne 8. září 1989 vypovědělo Maďarsko články 6 a 8 dvoustranné dohody s NDR ze dne 20. června 1969 (v níž se oba státy dohodly zrušit vzájemně vstupní víza pro své občany a nepovolovat cestovatelům, aby odešli do třetích zemí), přičemž se výslovně odvolalo na články 6 a 12 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech (viz níže odstavec 40) a na článek 62 (základní změna okolností) Vídeňské úmluvy o smluvním právu.

18. Během léta 1990 nově zvolený parlament NDR urgoval německou legislativu, aby zajistila zahájení trestního stíhání, pokud jde o bezpráví spáchané Jednotnou socialistickou stranou.

19. Řízení před německými soudy

20. První dva stěžovatelé (F. Streletz a H. Kessler)

21. V rozsudku ze dne 16. září 1993 Zemský soud v Berlíně odsoudil prvního a druhého stěžovatele k pěti letům a šesti měsícům odnětí svobody a k sedmi letům a šesti měsícům odnětí svobody za podněcování k vraždě s odůvodněním, že nesli svůj podíl odpovědnosti na smrti mnoha mladých lidí ve věku 18 až 28 let, kteří se pokoušeli uprchnout z NDR v letech 1971 až 1989 překročením hranice mezi oběma německými státy (šest životů v případě prvního a sedm životů v případě druhého stěžovatele). Oběti zemřely poté, co stouply na nášlapné miny položené podél hranice, nebo poté, co byly zastřeleny východoněmeckými pohraničníky.

Jednalo se o níže uvedené případy.

Dne 8. dubna 1971 K. Seifert (18 let) stoupl na nášlapnou minu, když se snažil překročit hranici a přišel o levou nohu. Přesto se mu podařilo vstoupit na území SRN, kde po několika operacích na svá zranění zemřel.

Dne 16. ledna 1973 H.-F. Franck (26 let) byl vážně zraněn explozí trhavé miny, když se snažil překročit hranici. Přesto se mu podařilo vstoupit na území SRN, kde brzy nato po několika operacích na svá zranění zemřel.

Dne 14. července 1974 W. Vogler (25 let) byl vážně zraněn vybuchlou trhovou minou, když se snažil překročit hranici. O dvacet minut později jej pohraničníci NDR přitáhli k nákladnímu autu mimo pohraniční pásmo. O dvě hodiny později zemřel v nemocnici na svá zranění.

Dne 7. dubna 1980 W. Bothe (28 let) byl rovněž vážně zraněn explozí trhavé miny, když se snažil překročit hranici. Po sérii operací na svá zranění zemřel.

Dne 22. března 1984 F. Mater (20 let) byl vážně zraněn explozí trhavé miny, když se snažil překročit hranici. Chvilí nato zemřel.

Dne 1. prosince 1984 pohraničníci NDR postřelili do zad M.-H. Schmidta (20 let), když se pokoušel přelézt Berlínskou zeď po žebříku. Nebyla mu poskytnuta první pomoc. Zraněný muž se dostal do nemocnice Policie NDR až po dvou hodinách a do té doby zemřel. Pohraničníci, kteří jej zastřelili, obdrželi gratulaci, přičemž ale bylo vysloveno politování, že vystříleli příliš mnoho munice.

V noci z 5. na 6. února 1989 Ch. Gueffroy a Ch. Gaudia (oba ve věku 20 let) se pokusili přelézt Berlínskou zeď. Ch. Gueffroy byl zastřelen pohraničníky NDR a na místě zemřel. Ch. Gaudian utrpěl střelná zranění. Pohraničníci, kteří jej zastřelili, obdrželi gratulaci.

Zemský soud konstatoval, že praxí východoněmeckých orgánů bylo svévolně překročeno znění zákona, písemné rozkazy a služební pokyny. Pro pohraničníky nebyl důležitý psaný zákon, nýbrž to, co jim bylo vštípeno do hlavy během výcviku, formou politické instrukce a během každodenní služby. Rozkaz skutečně vydaný pohraničníkům zněl takto: „Jednotka ... zajistí bezpečnost státní hranice NDR ... její povinností je nedovolit prolomení hranic, zadržet narušitele hranice nebo je zničit a chránit státní hranici za každou cenu ...“

V případě úspěšného prolomení hranice musí pohraničníci ve službě očekávat, že budou podrobeni vyšetřování vojenským prokurátorem.

Na základě trestního zákona platného v rozhodné době v NDR započal Zemský soud prohlášením prvního a druhého stěžovatele vinnými z podněcování k vraždě (články 22 § 2 a 112 § 1 trestního zákona NDR - „StGB-DDR“; viz níže odstavec 32). Zemský soud konstatoval, že stěžovatelé nemohou ospravedlnit své jednání odvoláním na ustanovení § 27 odst. 2 zákona NDR o státní hranici (viz níže odstavec 38), které bylo v praxi používáno k tomu, aby krylo usmrcení uprchlíků střelnými zbraněmi, automatickými palebními systémy a minami proti osobám. Zemský soud rozhodl, že tato praxe státu „flagrantně a neodpuštělně porušovala elementární principy spravedlnosti a lidských práv chráněných mezinárodním právem“. Zemský soud pak aplikoval trestní zákoník SRN, který byl mnohem mírnější než trestní zákon NDR, a odsoudil oba stěžovatele pro podněcování ke spáchání úmyslného zabití (články 26 a 212 § 1 trestního zákona SRN - „StGB“).

20. V rozsudku ze dne 26. července 1997 Spolkový soudní dvůr úvodem potvrdil nález Zemského soudu ohledně klasifikace trestných činů podle práva NDR a poté aplikoval trestní zákon SRN, a to částečně proto, že se jednalo o zákon aplikovatelný v místě, kde došlo k důsledku trestných činů, jelikož jeden z uprchlíků zemřel na území SRN, a částečně proto, že trestní zákon SRN byl mírnější než trestní zákon NDR. Za druhé, Spolkový soudní dvůr překlasifikoval trestné činy podle trestního práva SRN a změnil obžaloby proti oběma stěžovatelům na úmyslné zabití s nepřímým úmyslem (články 25 a 212 StGB - viz níže odstavec „. Výše trestů, která byla stěžovatelům přisouzena, zůstala beze změny. Stejně jako Zemský soud, tak i Spolkový soudní dvůr případy prvního a druhého stěžovatele spojil.

Spolkový soudní dvůr poté shledal oba stěžovatele vinnými z úmyslného zabití s nepřímým úmyslem, protože byli členy Národní rady obrany, tj. orgánu, jehož rozhodnutí byla nutnou podmínkou pro vydání rozkazů týkajících se hraničního politického režimu NDR. Stěžovatelé věděli, že tyto rozkazy budou splněny a že uprchlíci umírají na hranicích v důsledku násilných aktů. Stejně jako Zemský soud, tak i Spolkový soudní dvůr konstatoval, že se stěžovatelé nemohou ospravedlnit odvoláním na sekci 27 odst. 2 zákona o státních hranicích. Spolkový soudní dvůr rozhodl, že sekce 27 odst. 2 a její výklad režimem NDR flagrantně porušují lidská práva, zejména právo na svobodu pohybu a právo na život zakotvená v Mezinárodním paktu o občanských a politických právech, který NDR ratifikovala 8. listopadu 1974 (viz níže odstavec 40). Skutečnost, že NDR netransponovala tato ustanovení do vnitrostátního práva, nic neměnila na jejich závazcích podle mezinárodního práva veřejného. Rozhodnutí Zemského soudu neodporovalo článku 103 § 2 Základního zákona (viz níže odstavec 43), jelikož stěžovatelé se nemohli dovolávat spravedlnosti způsobem, který odporoval právním normám

vyšší síly. Dokonce i v rozhodné době by byl správný výklad sekce 27 odst. 2 zákona NDR o státních hranicích prokázal, že takovéhoho ospravedlnění nebylo možné se dovolávat s ohledem na limity stanovené zákonem samotným a ve světle Ústavy NDR a jejích mezinárodních závazků.

21. Dne 9. září 1994 podali oba stěžovatelé ústavní stížnosti u Spolkového ústavního soudu. Tvrdili, že jejich stížnosti byly oprávněné podle zákona platného v NDR v rozhodné době a nebylo možné, aby byli trestně odpovědní. Spolkový soudní dvůr podal ex post facto odlišnou interpretaci, čímž byl porušen princip, že trestní zákon nelze aplikovat retroaktivně, a článek 103 § 2 Základního zákona. Stěžovatelé tvrdili, že v SRN existují ustanovení podobná sekci 27 zákona NDR o státních hranicích a že každý stát omezuje právo na život, jedná-li se o stíhání pachatelů trestných činů. V této souvislosti se oba stěžovatelé odvolali na článek 2 § 2 Úmluvy. Odvolali se též na článek 7 § 2 Úmluvy a na výhradu učiněnou v tomto ohledu Spolkovou republikou Německo (viz níže odstavec 45).
22. V rozsudku ze dne 24. října 1996 Spolkový ústavní soud spojil stížnost prvního stěžovatele se stížností druhého stěžovatele a pana K.-H. W., bývalého východoněmeckého pohraničnicka, který byl rovněž stěžovatelem u Evropského soudu pro lidská práva.

Po vyslechnutí zástupců Spolkového ministerstva spravedlnosti a Správy odboru spravedlnosti Země Berlín zamítl Spolkový ústavní soud všechny tři stížnosti jako neopodstatněné, přičemž své rozhodnutí opřel zejména o následující důvody:

„Článek 103 § 2 Základního zákona nebyl porušen.

Stěžovatelé tvrdili, že článek 103 § 2 byl porušen hlavně vzhledem ke skutečnosti, že trestní soudy jim nedovolily předložit důvod k ospravedlnění, upravený v rozhodné době ustanoveními NDR o pohraničním režimu, jak byl interpretován a aplikován orgány NDR. První, druhý a třetí stěžovatel (H. Albrecht, který nepředložil stížnost Soudu, H. Kessler a F. Streletz) dále uváděli, že se stali oběťmi porušení práva garantovaného článkem 103 § 2 Základního zákona tím, že byli odsouzeni na základě zákona Spolkové republiky jako nepřímí pachatelé.

Žádná ze stížností nebyla opodstatněná.

1. (a) Článek 103 § 2 Základního zákona je vyjádřením principu panství práva ... Tento princip je základem pro užívání občanských práv a svobod tím, že zaručuje právní jistotu tak, že podřizuje státní moc zákonům a chrání důvěru. Navíc, princip panství práva zahrnuje jako jednu ze základních myšlenek zakotvených v Základním zákoně požadavek objektivní spravedlnosti... V oblasti trestního práva se otázky spojené s panstvím práva odrážejí v principu, že nelze uložit žádný trest tam, kde neexistuje vina. Tento princip má současně kořeny v lidské důstojnosti a v osobní odpovědnosti, které Základní zákon předpokládá a konstitučně chrání svými články 1 § 1 a 2 § 1, k nimž musí legislativa přihlížet při vytváření trestního práva .... To také zdůrazňuje článek 103 § 2 Základního zákona ....

Článek 103 § 2 Základního zákona zajišťuje tyto cíle tím, že dovoluje odsouzení pouze pro skutky, které v době, kdy byly spáchány, byly zákonem dostatečně přesně definovány jako trestné činy. Tento článek současně zakazuje uložení vyššího trestu, než je ten, jaký byl předepsán zákonem v době, kdy byl trestný čin spáchán. V zájmu právní jistoty a spravedlnosti stanoví, že v oblasti trestního práva, které dovoluje extrémně závažné vměšování státu do osobnostních práv, může pouze právní řád stanovit, které činy jsou trestné. Článek 103 § 2 Základního zákona tak zdůrazňuje panství práva striktním vyhrazením tvorby zákonů Parlamentu ... Důvěra občana se tak získává tím, že mu článek 103 § 2 dává ujištění, že stát jej bude trestat pouze za činy, které v době, kdy byly spáchány, byly parlamentem definovány jako trestné činy a za které parlament stanovil specifické tresty. To občanu umožňuje, aby své chování reguloval v rámci své odpovědnosti tak, aby se vyvaroval páčání

trestné činnosti. Tento zákaz retroaktivní aplikace trestního zákona je absolutní ... Svou roli zaručování panství práva a základních práv plní stanovením přísně formální normou a v tomto ohledu třeba ji odlišovat od ostatních záruk panství práva ...

(b) Článek 103 § 2 Základního zákona chrání před retroaktivní modifikací hodnocení zákonnosti činu ke škodě pachatele... Proto také vyžaduje, aby zákonný základ pro ospravedlnění, na který se bylo možné odvolávat v době, kdy čin byl spáchán, byl i nadále aplikován dokonce i tam, kde byl zrušen v době, kdy začíná trestní řízení. Avšak pokud jde o ospravedlnění, tak na rozdíl od definice trestných činů a trestů tam striktní prerogativa výhrady tvorby zákonů parlamentu neplatí. V oblasti trestního práva mohou být důvody pro ospravedlnění odvozovány od obvyčejového práva nebo od judikatury. Tam, kde důvody pro ospravedlnění nejsou odvozeny od psaného práva, avšak jsou v rozhodné době uznávány poté, co přestaly být aplikovány, vzniká otázka, zda a do jaké míry článek 103 § 2 Základního zákona také chrání očekávání, že by mohly být aplikovány. Zde není třeba v obecné rovině na tuto otázku odpovídat, protože v daném případě ospravedlnění – opírající se částečně o právní ustanovení a částečně o administrativní instrukce a praxi – bylo vyřčeno za okolností, které umožňují omezit absolutní zákaz retroaktivity podle článku 103 § 2 Základního zákona.

1. aa) Článek 103 § 2 Základního zákona pokládá za normální případ, že trestný čin byl spáchán a spadá pod rozsah trestního práva hmotného Spolkové republiky Německo, jak je formulován v Základním zákoně, a že se posuzuje v tomto kontextu. V tomto normálním případě trestní zákon, který byl přijat v souladu s principy demokracie, dělby moci a respektování základních práv a je tudíž zásadně v souladu s požadavky objektivní spravedlnosti, poskytuje základ pro panství práva nezbytný pro absolutní a striktní ochranu důvěry poskytované článkem 103 § 2 Základního zákona.
2. bb) Tento princip již neomezeně neplatí tam, kde se v důsledku sjednocení a jak bylo dohodnuto ve Smlouvě o sjednocení článek 315 uvozovacího zákona k trestnímu zákonu ve spojení s článkem 2 tohoto zákona uvádí, že trestní zákon NDR platí tehdy, kde bylo trestní řízení zahájeno ve vztahu k trestnému činu spáchaného v bývalé NDR. Toto pravidlo je důsledkem presumpce odpovědnosti Spolkové republiky Německo za správu justice na území NDR; je rovněž slučitelné s článkem 103 § 2 Základního zákona, jelikož občané bývalé NDR jsou souzeni podle trestního zákona, který pro ně platil v rozhodné době, přičemž zákon Spolkové republiky platný se aplikuje pouze tehdy, je-li mírnější. Avšak tato právní situace, kdy Spolková republika musí vykonávat svou moc v trestních věcech na základě zákona státu, který ani nerespektoval demokracii a dělbu moci, ani základní práva, může vést ke konfliktu mezi kogentními principy panství práva zakotvenými v Základním zákoně a při absolutním zákazu retroaktivity podle jeho článku 103 § 2, který odvozuje své oprávnění v termínech panství práva ve speciální důvěře zakotvené v trestních zákonech, které byly přijaty demokratickou legislativou vyžadující respektování základních práv. Tento speciální základ důvěry již nezíská tam, kde jiný stát zákonně definuje zákonem určité činy jako závažné trestné činy, zatímco vylučuje možnost trestání povoláním základů ospravedlnění pokrytím některých těchto činů a dokonce vyžadováním a povzbuzováním je navzdory ustanovením psaného práva, čímž porušuje lidská práva obecně uznávaná mezinárodním společenstvím. Takovými prostředky přiznanými státní moci sestavený systém odporující spravedlnosti může přežít jen pokud státní moc, která jej vytvořila, skutečně existuje.

V této zcela výjimečné situaci požadavek objektivní spravedlnosti, který rovněž zahrnuje nutnost respektovat lidská práva uznaná mezinárodním společenstvím, činí pro soud nemožným takovéto ospravedlnění akceptovat. Absolutní ochraně důvěry garantované článkem 103 § 2 Základního zákona je třeba dát přednost, neboť jinak by bylo vedení trestní justice ve Spolkové republice v rozporu s premisami panství práva. Občan nyní podrobený trestní jurisdikci Spolkové republiky se nemůže odvolávat na takovéto důvody ospravedlnění; ve všech ostatních směrech tento princip

nadále platí, přičemž každý občan má záruku, že bude-li odsouzen, stane se tak na základě zákona aplikovatelného vůči němu v době, kdy byl trestný čin spáchán.

(cc) Spolková republika zažila podobné konflikty, když se jednalo o zločiny nacionálního socialismu.

1. V této souvislosti Nejvyšší soudní dvůr Britské zóny a později Spolkový soudní dvůr rozhodoval o otázce, zda čin může podléhat trestu retroaktivně, jestliže ustanovení psaného práva bylo ignorováno z důvodu hrubého porušení vyšších právních principů. Soud se přiklonil k názoru, že mohou existovat ustanovení a instrukce, kterým musí být upřen status zákona, přestože se pokládají za právo, jelikož porušují právní principy, které platí bez ohledu na to, zda je stát uznává; kdokoli se chová podle těchto ustanovení, zůstává trestně odpovědným ... Spolkový soudní dvůr poukázal na to, že v takovýchto případech nebylo chování pachatelů posuzováno podle kritérií, která získala obecnou platnost až později. Pachatelé nebyli ani vyzváni k tomu, aby odpověděli na obvinění proti nim na základě kritérií, která nebyla v materiální době platná. Nedalo se ani předpokládat, že pachatelé neznali v materiální době principy, které jsou nezbytné pro lidskou existenci a náleží k neporušitelnému jádru práva ...
2. Spolkový Ústavní soud se musel zatím zabývat problémem „zákonná nespravedlnost“ pouze v jiných oblastech, než je trestní právo. Přiklonil se k názoru, že v případech, kdy pozitivní právo je nepřistojně inkonzistentní se spravedlností, musí princip právní jistoty ustoupit principu objektivní spravedlnosti. V této souvislosti odkázal Spolkový Ústavní soud na spisy Gustava Radbrucha (G. Radbruch /1878 -1949/: německý profesor práva, který značně ovlivnil právní filozofii a po odhalení zločinů nacistů zformuloval princip, známý též jako „Radbruchova formule“, že pozitivní právo musí být pokládáno za odporující spravedlnosti, jestliže rozpor mezi právem zakotveným v zákonech a spravedlností je tak nepřijatelný, že první musí ustoupit druhému) ... a zejména na tzv. Radbruchovu formuli ... V tomto bodě Spolkový Ústavní soud opakovaně zdůraznil, že pozitivní právo by nemělo být aplikováno pouze v absolutně výjimečných případech a že pouhá část právního řádu, která je neaplikovatelná z jakéhokoli hlediska, může přesto, jelikož zůstává inherentně přispívající k pořádku, být pravoplatná a tudíž vytvářet právní jistotu ... Avšak období nacionálně socialistického režimu ukázalo, že legislativa mohla zákonem způsobit velké „zlo“,... takže tam, kde bylo právní ustanovení nesmiřitelně nekonzistentní vůči spravedlnosti, mělo zůstat neaplikovatelným od samého počátku ...
3. Rozhodnutí nesplňovala ústavně právní kritérium uvedené pod bodem 1.

(a) Spolkový soudní dvůr od té doby dále rozvinul svou judikaturu při projednávání případů tzv. „kriminality vládnutí“ během režimu Sjedené socialistické strany v NDR ... Tato judikatura také tvoří základ rozhodnutí, která jsou zde napadnuta. Konstatuje, že soud nesmí odmítnout ospravedlnění, pokud toto má za účel vyloučit úmyslné zabití osob, které nechtěly nic víc, než překročit vnitroněmecké hranice neozbrojeny a neohrožující zájmy obecně uznávané jako chráněné, protože takovéto ospravedlnění, které klade překročení hranic výše než právo na život, musí zůstat neúčinným s ohledem na zjevné a nepřijatelné porušení elementárních principů spravedlnosti a lidských práv chráněných mezinárodním právem. Dané porušení je natolik závažné, že útočí na právní důvěru v hodnotu a důstojnost lidských bytostí, které jsou společné všem lidem. V takovémto případě musí pozitivní právo ustoupit spravedlnosti.

Spolkový soudní dvůr popsal vztah mezi kritérii, která spoluvytvářejí Radbruchovu formuli, a lidskými právy chráněnými mezinárodním právem tak, že kritéria Radbruchovy formule, která je obtížné aplikovat pro jejich nepřesnost, byla doplněna specifitějšími hodnotícími kritérii od té doby, kdy mezinárodní smlouvy poskytují základ pro stanovení, kdy stát porušuje lidská práva podle přesvědčení širokého mezinárodního společenství.

(b) Toto hodnocení jev souladu se Základním zákonem. Je rovněž podepřeno rozsudkem Spolkového

soudního dvora ze dne 31. července 1973 o Základní smlouvě, která uznává, že praxe NDR na vnitroněmeckých hranicích byla nezákonná a že Zed', ostnatý drát, „pásma smrti“ a rozkaz „stůj, nebo střelím“ byly neslučitelné se závazky, které na sebe vzala NDR ...

(c) Proti nálezu, že základ odůvodnění odvozený od státní praxe a zahrnující souhlas s tím, že „porušitelé hranic“ mohou být zabiti, musí být ignorován jako projev extrémní státní nespravedlivosti, nemůže být stěžovateli namítáno, že právo na život a právo na svobodu pohybu nejsou bezvýhradně zaručeny Mezinárodním paktem o občanských a politických právech a že dokonce i demokratické státy západního typu, opírající se o panství práva, přijaly právní normy, které výslovně upravují použití střelných zbraní za určitých okolností, zejména při pronásledování a zatýkání zločinců. Je pravda, že znění právních norem NDR upravujících použití střelných zbraní na vnitroněmeckých hranicích odpovídalo znění právních norem Spolkové republiky o použití síly. Avšak nálezy v napadených rozsudcích ukazují, že oproti těmto právním normám existovaly rozkazy, které neponechávaly žádný prostor pro omezení použití střelných zbraní podle principu přiměřenosti a které směřovaly k pohraničnickům na místě pod dozorem nadřízených - a v konečné instanci pod dozorem Národní rady pro obranu, že narušitelé hranic musí být „zničeni“, pokud jim nelze zabránit překročit hranice, jinými prostředky. Touto podřízeností práva jednotlivce na život vůči státnímu zájmu na zabránění překročení hranic bylo psané právo zastíněno požadavky politické prospěšnosti. Objektivně řečeno se zde jednalo o extrémní bezpráví.

(d) Stěžovatelé nemohou ani argumentovat tím, že poté, co Spolkový soudní dvůr akceptoval, že ospravedlnění může být přehlíženo, nezodpověděl otázku, zda a za jakých okolností může být takto pojatý čin pokládán za nezákonný a trestný ... Aby bylo možné stanovit trestnost, není třeba odvolávat se na supra-positivní právní principy. Je třeba pouze odkázat na hodnoty, které vzala NDR za základ pro své trestní právo. V rozhodné době články 112 a 113 trestního zákona NDR absolutně zakazovaly úmyslné zbavení života a zdůrazňovaly závažnost takového činu stanovením přísného trestu. Pokud, z důvodů uvedených výše, neexistuje přijatelný důvod pro ospravedlnění zabití člověka, pak definice činů uvedených ve výše zmíněných ustanoveních trestního zákona činí takovéto zabití člověka trestným činem.

3. První tři stěžovatelé namítali, že je neslučitelné s článkem 103 § 2 Základního zákona, aby je Spolkový soudní dvůr shledal vinnými jako nepřímé viníky úmyslného zabití. Tato námitka nebyla akceptována.

Trestní soudy zjistily na základě právních norem NDR platných v materiální době, že stěžovatelé se sami stali trestně odpovědnými tím, že se zapojili do usmrcování uprchlíků. Spolkový soudní dvůr výslovně potvrdil nález Zemského soudu, že podle zmíněných ustanovení byli stěžovatelé vinni z podněcování k vraždě (články 2 § 2, odst. 1 a 112 § 1 trestního zákona NDR). Pouze na druhém stupni Spolkový soudní dvůr aplikoval právo Spolkové republiky Německo, v jednom případě na základě článku 315 § 4 úvodního zákona k trestnímu zákonu ve spojení s článkem 9 § 1 trestního zákona (pravidlo o místě spáchání trestného činu nebo pravidlo o místě, kde nastaly účinky trestného činu) a v ostatních případech podle článku 315 § 1 úvodního zákona k trestnímu zákonu ve spojení s článkem 2 § 3 trestního zákona, protože právo Spolkové republiky Německo je mírnější než právo bývalé NDR. V žádném případě nebyla tato rozhodnutí v rozporu s článkem 103 § 2 Základního zákona. Pokud jde o aplikaci pravidla o místě spáchání trestného činu, Senát již o této otázce rozhodl ve svém rozhodnutí ze dne 15. května 1995 a na tomto rozhodnutí trvá.

Ve světle svého ochranného účelu nebrání článek 103 § 2 Základního zákona aplikaci mírnějšího práva a dává mu přednost před právem aplikovatelným v materiální době. Spolkový soudní dvůr, v dohodě s teoretickými pojednáními ..., se přiklonil k názoru, že mírnějším právem je právo, které na základě obecného srovnání ve specifickém individuálním případě umožňuje vynést rozsudek, který je pro pachatele příznivější, a to i když se toto hodnotící kritérium může jevit jako méně příznivé než

kritéria stanovená jiným právem, kde jsou rozhodujícím faktorem důsledky trestného činu. Takovýto závěr je slučitelný s výše zmíněným ochranným účelem článku 103 § 2 Základního zákona a nelze jej zpochybnit ústavně právními důvody.“

2. Třetí stěžovatel (E. Krenz)

3. Rozsudkem ze dne 25. srpna 1997 odsoudil Zemský soud třetího stěžovatele k šesti letům a šesti měsícům odnětí svobody za úmyslné zabití jako nepřímého pachatele s odůvodněním, že jelikož se účastnil na dvou rozhodnutích politického byra (ve dnech 7. června 1985 a 11. března 1986) a na dvou rozhodnutích Národní rady obrany (ve dnech 2. února 1984 a 25. ledna 1985) o pohraničním režimu NDR, nesl spoluodpovědnost za smrt čtyř mladých lidí, kteří se pokusili utéci z NDR v letech 1984 až 1989 překročením hranic mezi oběma německými státy. Tito lidé byli zastřeleni východoněmeckými pohraničníky.

Jednalo se následující případy.

Dne 1. prosince 1984 dva pohraničníci NDR postřelili do zad M.-H. Schmidta (20 let), když se snažil přelézt přes Berlínskou zeď za použití žebříku. Nebyla mu poskytnuta žádná první pomoc. Do policejní nemocnice NDR byl převezen až po dvou hodinách; do té doby vykrvácel. Pohraničníci, kteří jej postřelili, obdrželi gratulaci, přičemž byla vyslovena lítost nad tím, že použili příliš mnoho střeliva.

Dne 24. listopadu 1986 dva pohraničníci NDR postřelili do zad M. Bittnera (25 let), který se rovněž snažil přelézt přes Berlínskou zeď za použití žebříku. Postřelený muž ztratil rovnováhu, spadl na zem a zemřel o několik minut poději z rány do srdce, když byl odnášen mimo hraniční pásmo. Pohraničníci, kteří jej postřelili, byli vyznáni medailemi a dostali několikadenní zvláštní dovolenou.

Dne 12. února 1987 L. Schmidt (24 let) se pokusil přelézt Berlínskou zeď se svým přítelem P. Schulzem (34 let) za použití žebříku. Jelikož žebřík byl příliš krátký, pomáhali si oba muži vzájemně rukama, avšak P. Schultze spadl na západní stranu Zdi a L. Schmidt na východní, kde byl smrtelně zraněn do srdce dvěma výstřely vypálenými dvěma pohraničníky NDR. Pohraničníci, kteří jej zastřelili, byli vyznáni medailemi a dostali několikadenní zvláštní dovolenou a bonus ve výši 300 německých marek.

V noci z 5. na 6. února 1989 Ch. Gueffroy a Ch. Gaudian (oba ve věku 20 let) se pokusili přelézt Berlínskou zeď. Ch. Gueffroy byl postřelen pohraničníkem NDR a na místě zemřel. Ch. Gaudia obdržel dvě střelné rány. Pohraničníci, kteří je postřelili, obdrželi gratulaci.

Na základě trestního práva platného v NDR v rozhodné době Zemský soud nejprve prohlásil třetího stěžovatele vinným z podněcování k vraždě (články 22 § 2 odst. 1 a 112 § 1 StGB DDR - viz níže odstavec 32), přičemž své rozhodnutí opřel o důvody, které již uvedl u odsouzení prvních dvou stěžovatelů ve svém rozsudku ze dne 16. září 1993 (viz výše odstavec 19). Poté aplikoval trestní právo SRN, jako mírnější než trestní právo NDR, a odsoudil stěžovatele jako nepřímého pachatele spáchaných úmyslných zabití (články 25 a 212 StGB - viz níže odstavec „).

Zemský soud dále konstatoval, že stěžovatel nemohl na své ospravedlnění uvádět, že suverenita NDR byla omezena svou závislostí na Sovětském svazu, jelikož závazky vyplývající ze spojení nezprošťují jednotlivce jeho trestní odpovědnosti. Při stanovení délky stěžovatelova trestu aplikoval Zemský soud rovněž trestní právo SRN, jelikož bylo mírnější než trestní právo NDR.

24. Dne 9. dubna 1998 se stěžovatel odvolal proti výše uvedenému rozsudku ke Spolkovému soudnímu dvoru, a to za použití článku 103 § 2 Základního zákona a principu ne-retroaktivity trestních zákonů.

25. Po ústním jednání, které se konalo 27. října 1999, Spolkový soudní dvůr vynesl dne 8. listopadu 1999 rozsudek, v němž potvrdil každý bod rozsudku Zemského soudu s odvoláním na řadu rozhodujících rozsudků, které již dříve vynesl ke stejné problematice, včetně zejména na rozsudek ze dne 26. července 1994 (viz výše odstavec 20).

Kromě toho Spolkový soudní dvůr poznamenal, že Zemský soud pečlivě rozebral následné instrukce dané v tomto případě, počínaje rozhodnutími Politického byra a Národní rady obrany, na nichž se stěžovatel podílel a na něž navazoval řetěz vojenských rozkazů, a konče rozkazy danými pohraničnickům a fatální střelbou.

26. Dne 12. ledna 2000 Spolkový ústavní soud, zasedající jako senát složený ze tří soudců, odmítl zabývat se ústavní stížností stěžovatele, a to zejména s odvoláním na svůj mezní rozsudek ze dne 24. října 1996 (viz výše odstavec 22).

27. Relevantní vnitrostátní a mezinárodní právo

28. Smlouva o sjednocení Německa

29. Smlouva o sjednocení Německa ze dne 31. srpna 1990, ve spojení se zákonem o Smlouvě o sjednocení ze dne 23. září 1993, předpokládá, v přechodných ustanoveních úvodního zákona k trestnímu zákonu, že aplikovatelným právem je v principu právo aplikovatelné v místě, kde byl trestný čin spáchán. To znamená, že pro činy spáchané občany NDR na území NDR je aplikovatelným právem právo NDR. Podle článku 2 § 3 trestního zákona je právo SRN aplikovatelné pouze tehdy, je-li mírnější než právo NDR.

30. Legislativa aplikovatelná v NDR v rozhodné době

31. Verze Ústavy NDR z let 1968 a 1974, identické, pokud jde o ustanovení relevantní ve vztahu k danému případu, s výjimkou článku 89 § 2 (viz níže)

32. Relevantní ustanovení Ústavy byla tato:

Článek 8

„Obecně uznávaná pravidla mezinárodního práva, jejichž cílem je podporovat mír a mírovou spolupráci mezi lidmi, jsou závazná pro stát a každého občana.“

Článek 19 § 2

„Respektování a ochrana důstojnosti a svoboda osobnosti se vyžadují od všech státních orgánů, všech sil ve společnosti a každého občana.“

Článek 30 § 1 a 2

„(1) Osobnost a svoboda každého občana Německé demokratické republiky jsou neporušitelné.

(2) Omezení jsou přípustná pouze ohledně chování trestného podle trestního práva ... a musí být stanovena zákonem. Avšak občanská práva lze omezit pouze tehdy, stanoví-li to zákon a jeví-li se takové omezení nevyhnutelným.“

Článek 73

„Státní rada stanoví principy, kterými je třeba se řídit v otázkách národní obrany a bezpečnosti. Bude organizovat obranu státu za pomoci Národní rady obrany.“

Článek 89 § 2 (verze z roku 1974; ve verzi z roku 1968 se objevila tato věta v článku 89 § 3)

„Právní pravidla nesmějí odporovat Ústavě.“

2. Verze 1968 a 1979 trestního zákona NDR („StGB-DDR“, identické, pokud jde o ustanovení vztahující se k danému případu, s výjimkou článku 213 (viz níže)
3. První hlava zvláštní části StGB-DDR, nazvaná „Trestné činy proti státní suverenitě Německé demokratické republiky, míru, humanitě a lidským právům“ obsahovala následující úvod:

„Nemilosrdné trestání trestných činů proti státní suverenitě Německé demokratické republiky, míru, humanitě a lidským právům a válečných zločinů je nutnou podmínkou stabilního míru ve světě, pro obnovu víry v základní lidská práva a v důstojnost a hodnotu lidských bytostí a pro zachování práv pro všechny.“

30. Článek 95 StGB-DDR byl formulován takto:

„Žádná osoba, jejíchž chování porušuje lidská či základní práva, mezinárodní závazky nebo státní suverenitu Německé demokratické republiky, se nemůže na svou obhajobu odvolávat na zákon, nařízení nebo písemné instrukce; tato osoba bude pokládána za trestně odpovědnou.“

31. Článek 84 StGB-DDR byl formulován takto:

„Zločiny proti míru, lidskosti či lidským právům a válečné zločiny nepodléhají omezení stanovenému tímto zákonem (stanovícím lhůty pro různé kategorie trestných činů).“

32. Článek 112 § 1 StGB-DDR stanovil trest odnětí svobody od deseti let až po doživotí za vraždu. Článek 22 § 1 StGB-DDR upravoval trestný čin účasti na trestném činu a zejména podněcování k jeho spáchání. Článek 22 § 2 stanovil, že trestní odpovědnost je třeba určit podle zákona definujícího trestný čin. Článek 82 § 1 (5) StGB-DDR stanovil promlčecí lhůtu dvacet pět let pro stíhání trestných činů, u nichž trest činil více než deset let odnětí svobody.

33. Článek 119 StGB-DDR byl formulován takto:

„Každá osoba na místě nehody nebo situace, za níž je ohrožen lidský život nebo zdraví člověka, která neposkytne nezbytnou pomoc v rámci svých možností, i když tak mohla učinit, aniž by nastalo nebezpečí jejího vlastního života nebo zdraví a aniž by porušila jiné důležité povinnosti, musí podat uspokojivé vysvětlení svého chování sociálnímu orgánu sociální péče; jinak bude potrestána veřejným pokáráním, pokutou, podmíněným trestem nebo odnětím svobody až na dva roky.“

34. Článek 213 StGB-DDR (verze 1979) byl formulován takto:

„(1) Každá osoba, která nezákonně překročí hranice Německé demokratické republiky nebo která poruší ustanovení upravující dočasné povolení k pobytu v Německé demokratické republice a transit přes Německou demokratickou republiku, bude potrestána dohledem až na dva roky, podmíněným trestem s odkladnou lhůtou, odnětím svobody nebo pokutou.

(3) V závažných případech bude pachatel potrestán jedním až osmi lety odnětí svobody, Případy je třeba pokládat za závažné, jestliže

1. čin ohrožuje lidský život nebo zdraví;
2. čin je spáchán za použití střelné zbraně nebo nebezpečnými prostředky či metodami;
3. čin je spáchán obzvláště intenzivně;
4. čin je spáchán prostřednictvím padělání listin, padělaných dokumentů nebo podvodně použitých dokumentů nebo použitím úkrytu;
5. čin byl spáchán společně s jinými;
6. pachatel byl již dříve odsouzen za nezákonné překročení hranic.

(4) Příprava a pokus jsou trestnými činy.“

35. Článek 1 § 3 druhé hlavy StGB-DDR, který definoval termín „závažný trestný čin“, zněl takto:

„Závažnými trestnými činy jsou útoky nebezpečné pro společnost, proti suverenitě Německé demokratické republiky, míru, humanitě nebo lidským právům, válečné zločiny, trestné činy proti Německé demokratické republice a svévolně spáchané trestné činy ohrožující život. Obdobně se za závažné trestné činy pokládají další trestné činy nebezpečné pro společnost, které jsou svévolně páchany proti právům a zájmům občanů, socialistického vlastnictví a dalším právům a zájmům společnosti, které jsou závažným porušením socialistické zákonnosti a které jsou z tohoto důvodu trestány alespoň dvěma lety odnětí svobody, nebo za které byl v rámci limitů aplikovatelných trestů uložen vyšší trest než dva roky odnětí svobody.“

36. Článek 258 StGB-DDR stanovil toto:

„(1) Členové ozbrojených sil nejsou trestně odpovědní za činy, jichž se dopustí při plnění rozkazu vydaného nadřízeným, s výjimkou případů, kdy splnění rozkazu znamená hrubé porušení uznávaných pravidel mezinárodního práva veřejného nebo trestního zákona.

(2) Tam, kde splnění rozkazu podřízeným zjevně porušuje uznávaná pravidla mezinárodního práva veřejného nebo trestního zákona, je nadřízený, který rozkaz vydal, rovněž trestně odpovědný.

(3) Trestní odpovědnost nevznikne pro odmítnutí nebo nesplnění rozkazu, jehož splnění by bylo porušením pravidel mezinárodního práva veřejného nebo trestního zákona.“

3. Zákon o Lidové policii NDR z roku 1968

4. V sekci 17 zákona o Lidové policii, který nabyl účinnosti 11. června 1968, se stanovilo toto:

„...“

(2) Použití střelných zbraní je oprávněné

(a) aby se zabránilo bezprostřednímu spáchání trestného činu, který se jeví, za daných okolností, být

- závažným trestným činem proti Německé demokratické republice,

- závažným trestným činem proti osobnosti,

- závažným trestným činem proti veřejné bezpečnosti nebo státnímu pořádku,

- jakýmkoli jiným závažným trestným činem, zejména trestným činem spáchaným s použitím výbušniny;

(b) aby se zabránilo útěku nebo zajistilo opětovné zadržení osob

- které jsou silně podezřelé ze spáchání závažného trestného činu nebo které byly zadrženy nebo uvězněny za spáchání závažného trestného činu,

- které jsou silně podezřelé ze spáchání menšího přestupku, nebo

- které byly zadrženy, vzaty do vazby nebo odsouzeny k odnětí svobody za spáchání trestného činu, existuje-li důkaz, že měly v úmyslu použít střelnou zbraň nebo výbušninu nebo dosáhnout svého útěku jinými násilnými prostředky nebo napadením osob pověřených jejich zadržením či uvězněním, dohledem či kontrolou, nebo dosáhnout svého útěku společně s jinými,

- které již byly odsouzeny k trestu být pod dohledem a byly uvězněny ve vězení s velmi přísnou

ostrahou;

(c) proti osobám, které se pokusí násilnými prostředky o uskutečnění nebo pomoc při osvobození zadržených osob, osob vzatých do vazby nebo odsouzených k odnětí svobody za spáchání závažného trestného činu nebo menšího přestupku.

(3) Použití střelné zbraně musí předcházet hlasité varování nebo varovný výstřel, kromě případů, kde lze hrozícímu nebezpečí zabránit nebo je eliminovat pouze cíleným použitím střelné zbraně.

(4) Je-li použita střelná zbraň, je třeba zachovat lidský život, je-li to možné. Zraněným osobám musí být poskytnuta první pomoc, při zachování nezbytných bezpečnostních opatření, jakmile to provádění policejní operace dovolí.

(5) Střelných zbraní nesmí být použito proti osobám, které se zdají být podle vnějšího zjevu dětmi, nebo pokud by mohly být ohroženy třetí osoby. Je-li to možné, nemělo by být střelných zbraní použito proti mladistvým nebo proti ženám.

PODLE SEKCE 20 Odst. 3 ZÁKONA SE TATO USTANOVENÍ APLIKOVALA ROVNĚŽ NA ČLENY NÁRODNÍ LIDOVÉ ARMÁDY.

4. Zákon o státních hranicích NDR z roku 1982

5. V sekci 27 zákona o státních hranicích NDR, který nabyl účinnosti 1. května 1982 a který nahradil zákon o Lidové policii NDR z roku 1968, se stanovilo:

„(1) Použití střelných zbraní je nejextrémnějším opatřením při použití síly proti osobě. Střelné zbraně smějí být použity pouze tehdy, když uchýlení se k fyzické síle s použitím či bez použití mechanických pomůcek bylo neúčinné nebo nemá vyhlídky na úspěch. Použití střelných zbraní proti osobám je dovoleno pouze tehdy, jestliže výstřely zaměřené na objekty nebo zvířata nevedly k žádoucímu účinku.

(2) Použití střelných zbraní je oprávněné, má-li zabránit hrozícímu spáchání či pokračování v trestném činu, který se za daných okolností jeví jako závažný trestný čin. Je oprávněné rovněž při zatýkání osoby silně podezřelé ze spáchání závažného trestného činu.

(3) Použití střelných zbraní musí v zásadě předcházet slovní varování nebo varovný výstřel, kromě případů, kdy hrozícímu nebezpečí lze zabránit nebo je eliminovat pouze cíleným použitím zbraně.

(4) Střelných zbraní nelze použít, jestliže

- může být ohrožen život nebo zdraví třetích osob;
- osoby se zdají být podle vnějšího vzhledu dětmi; nebo
- výstřely narušily suverénní území sousedního státu.

Je-li to možné, nemělo by být střelných zbraní použito proti mladistvým osobám nebo ženám.

(5) Použije-li se střelných zbraní, je třeba chránit lidský život, pokud je to možné. Zraněným osobám musí být poskytnuta první pomoc, přičemž musí být přijata nezbytná bezpečnostní opatření.“

5. Právní normy upravující otázky pasů a víz v NDR

6. Podle právních ustanovení upravujících otázky pasů a víz v NDR (pasový zákon) z roku 1963 a pasového zákona a nařízení o pasech a vízech ze dne 28. června 1979, doplněného nařízením

ze dne 15. února 1982, nemohly do 1. ledna 1989 osoby, které se netěšily politickým výsadám, opustit NDR legálně.

Podle článku 17 nařízení ze dne 28. června 1979 se nemusely před 1. lednem 1989 uvádět důvody rozhodnutí o žádostech o povolení vycestovat a proti těmto rozhodnutím nebylo možné podávat odvolání až do vyhlášení nařízení o vízech ze dne 30. listopadu 1988.

1. Mezinárodní pakt o občanských a politických právech
2. Relevantní ustanovení
3. Mezinárodní pakt o občanských a politických právech OSN byl ze strany NDR ratifikován 8. listopadu 1974 (viz výše odstavec 20).

Relevantní ustanovení Paktu znějí následovně:

Článek 6 § 1 a 2

„1. Každá lidská bytost má právo na život. Toto právo je chráněno zákonem. Nikdo nebude svévolně zbaven života.

2. V zemích, kde nebyl trest smrti zrušen, může být rozsudek trestu smrti uložen pouze za nejtěžší trestné činy v souladu s právem platným v době, kdy byl trestný čin spáchán, a nikoli v rozporu s ustanoveními tohoto Paktu a Úmluvy o zabránění a trestání zločinu genocidia. Tento rozsudek může být vykonán pouze na základě konečného rozsudku vyneseného příslušným soudem.“

Článek 12 § 2 a 3

„2. Každý může svobodně opustit kteroukoli zemi, včetně své vlastní.

3. Výše uvedená práva nepodléhají žádným omezením kromě těch, která stanoví zákon, jsou nezbytná k ochraně státní suverenity, veřejného pořádku, veřejného zdraví nebo morálky nebo práv a svobod jiných a jsou v souladu s ostatními právy uznávanými v tomto Paktu.“
4. Praxe OSN
5. Před opětovným sjednocením Německa mnozí členové Výbor OSN pro lidská práva, který je pověřen podle článku 28 Paktu úkolem zajistit, aby Smluvní strany plnily své závazky, vyjádřili kritiku pohraničního policejního režimu vytvořenému v NDR.

Závěrečné zprávy z 533. a 534. zasedání Výboru pro lidská práva se odvolávají, kromě jiné kritiky, na následující komentáře.

Dne 19. července 1984 Sir Vincent Evans, britský člen Výboru, poukázal na to,

„... že s ohledem na automatické zbraně umístěné podél hranic ... článek 6 § 2 Paktu dovoluje trest smrti „pouze za nejtěžší trestné činy“. Zabití osoby za takovýchto okolností je prostě popravou bez procesu - praxí, která je podle článku 6 neospravedlnitelná.“

Sir Vincent dále prohlásil,

„... že ... není přesvědčen o tom, že Německá demokratická republika skutečně dodržuje ustanovení článku 12 Paktu. Každý má základní svobodu opustit svou vlastní zemi; určitá omezení povoluje článek 12 § 3, avšak pouze ze tří důvodů. Základním principem, který předurčoval, zda mohou osoby opustit Německou demokratickou republiku, byl soulad s právy a zájmy této země; to se zdá být značně široké ve srovnání s ustanoveními článku 12 § 3 Paktu.“

Téhož dne B. Ndiaye, senegalský člen Výboru, prohlásil, že

„... se zdá, že vláda Německé demokratické republiky předvídala možnost omezení svobody pohybu z jiných důvodů než jsou ty, které jsou uvedeny v článku 12 Paktu.“

42. Rezolucí 1503, přijatou v roce 1970, Hospodářská a sociální rada OSN stanovila postup, podle něhož mohou jednotlivci předkládat stížnosti ke Komisi pro lidská práva, která byla pověřena vyšetřováním, zda tyto stížnosti odhalují existenci „konsistentního vzoru hrubých a spolehlivě zjištěných porušení lidských práv a základních svobod.“

Pro svou restriktivní politiku v oblasti svobody pohybu byla NDR opakovaně kritizovaná podle rezoluce 1503 pro nedodržování obecného závazku respektovat lidská práva zakotvená v článku 1 § 3 a článcích 55 a 56 Charty OSN. V letech 1981 - 1983 se NDR objevila na seznamu zemí, které bylo třeba posuzovat podle rezoluce 1503, jelikož si více než 50 osob (tento počet vyžadoval, aby se mohlo hovořit o „konsistentním vzoru hrubých porušení“ stěžovalo u Komise pro lidská práva na politiku NDR o zadržování svých lidí v zajetí. NDR však povolila některým ze stěžovatelů opustit její území, čímž se jí podařilo snížit jejich počet pod padesát a předejít tak pokárání.

1. Legislativa aplikovatelná v materiální době v SRN
2. Článek 103 § 2 Základního zákona stanoví toto:

„Čin není potrestán, pokud nebyl definován jako trestný zákonem předtím, než byl spáchán.“

44. Článek 212 trestního zákona SRN (dále jen „StGB“ stanoví trest odnětí svobody na pět let až doživotí, u obzvláště závažných případů, za úmyslné zabití. Článek 25 StGB stanoví, že pachatelem trestného činu je osoba, která jej spáchala nebo která zapříčinila, že jiná osoba jednala namísto ní.

III. Výhrada SRN k článku 7 § 2 Úmluvy

45. Ratifikační listina k Úmluvě uložená německou vládou dne 13. listopadu 1952 obsahovala výhradu a prohlášení tohoto znění:

„V souladu s článkem 64 Úmluvy (článek 57 od vstupu v platnost Protokolu č. 11) Spolková republika Německo činí výhradu v tom smyslu, že bude aplikovat ustanovení článku 7 § 2 Úmluvy v mezích článku 103 § 2 Základního zákona Spolkové republiky Německo. Ten stanoví, že čin není potrestán, pokud nebyl definován jako trestný zákonem předtím, než byl spáchán.

Území, na které se bude Úmluva vztahovat, se rozšiřuje též na Západní Berlín.“

PŘÁVNÍ ZJIŠTĚNÍ

1. Údajné porušení článku 7 § 1 Úmluvy
2. Stěžovatelé tvrdili, že činy, pro které byli stíháni, nebyly v době, kdy byly spáchány, trestnými činy podle práva NDR nebo podle mezinárodního práva a že jejich odsouzení německými soudy tudíž bylo v rozporu s článkem 7 § 1 Úmluvy, který stanoví toto:

„Nikdo nesmí být odsouzen zjednání nebo opomenutí, které v době, kdy bylo spácháno, nebylo podle vnitrostátního nebo mezinárodního práva trestným činem. Rovněž nesmí být uložen trest přísnější, než jaký bylo možno uložit v době spáchání trestného činu.“

1. Argumenty osob, které předstoupily před Soud
2. Stěžovatelé

3. Podle stěžovatelů nebylo jejich odsouzení po opětovném sjednocení Německa předvídatelné a kromě toho nebyli nikdy v NDR trestně stíháni. Stěžovatelé uváděli, že i německé soudy akceptovaly, že důvodem, proč nebyli v rozhodné době trestně stíháni, byla skutečnost, že činy, pro které byli obviněni, nebyly trestnými činy podle trestního práva NDR, a to s ohledem na znění sekce 27 odst. 2 zákona o hranicích NDR. Interpretace trestního práva NDR ex post facto soudy sjednoceného Německa se neopírala o žádnou judikaturu soudů NDR a pro stěžovatele by bývalo nemožné v době, kdy došlo k inkriminovaným událostem, cokoli takového předvídat. To, k čemu došlo, tak nebylo postupným rozvojem práva NDR, ale spíše totálním odmítnutím akceptovat odůvodnění, která stěžovatelé předložili, proto, že odporovala Základnímu zákonu SRN (Radbruchově formulí o „zákoně nespravedlnosti“. Kromě toho, implementace pohraničního režimu byla podstatná pro zachování existence NDR.

Zatímco všichni tři stěžovatelé měli za to, že jednali v souladu s právem NDR, třetí stěžovatel zejména uvedl, že do té doby, než se stal v roce 1983 členem Politického byra a Národní rady pro obranu, ta rozhodla odstranit náslapné miny a automatické palebné systémy. Proto byl odsouzen pouze za použití střelných zbraní pohraničnický. Avšak i toto odsouzení bylo nespravedlivé, jelikož stěžovatel se neúčastnil jediného zasedání Politického byra nebo Národní rady obrany, během nichž by byl dán výslovný pokyn k použití střelných zbraní na hranicích.

Stěžovatelé dále tvrdili, že posuzované činy nebyly ani zločiny podle mezinárodního práva. Pokud jde o Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, ratifikovaný ze strany NDR, konstatovali, že žádný mezinárodní orgán nekritizoval NDR pro porušení jeho ustanovení a že i kdyby tomu tak bylo, existuje přece základní rozdíl mezi odpovědností státu podle mezinárodního práva na jedné straně a trestní odpovědností jednotlivce podle vnitrostátního trestního práva na straně druhé. Kromě toho, ve většině států je přístup k hranicím zakázán nebo přísně regulován a použití zbraní pohraničnický je dovoleno, jestliže osoby, na které zavolají, nedbají jejich varování.

2. Vláda

3. Vláda uvedla, že stěžovatelé jakožto vedoucí funkcionáři NDR mohli snadno rozpoznat, že pohraniční policejní režim na hranicích NDR s jeho nevšední technickou promyšleností a s jeho nelítostným používáním střelných zbraní byl namířen proti osobám, kterým bylo zakázáno opustit NDR správními orgány, které trvale odmítaly bez uvedení důvodů umožnit občanům NDR cestovat do SRN a zejména do Západního Berlína. Proto také mohli předvídat, že zabíjení neozbrojených uprchlíků, kteří nikoho neohrožovali, mohl zavdat důvod k trestnímu stíhání podle relevantních právních ustanovení, nehledě na praxi vykonávanou režimem NDR. Zejména mohl každý předvídat, že v případě změny režimu v NDR se mohou tyto činy stát trestnými s ohledem na rodinné a další vazby přesahující hranici rozdělující Německo.

Vláda namítla, že německé soudy interpretovaly právo NDR legitimně. Kdyby byly orgány NDR řádně aplikovaly své vlastní právní normy, s přihlédnutím k mezinárodním závazkům NDR po ratifikaci Mezinárodního paktu o občanských a politických právech a k obecným lidským právním principům, včetně zejména ochrany práva na život, byly by dospěly ke stejné interpretaci. Otázka, zda byl či nebyl uvedený Pakt transformován do vnitrostátního práva NDR, nemá v tomto ohledu žádnou relevanci.

1. Hodnocení Soudu

2. Obecné principy

3. Zaprvé, Soud připomněl základní principy zakotvené v jeho judikatuře ohledně interpretace a aplikace vnitrostátního práva.

Zatímco je povinností Soudu podle článku 19 Úmluvy zajistit dodržování závazků přijatých Smluvními stranami Úmluvy, není jeho úkolem zabývat se faktickými či právními omyly, jichž se

údajně dopustily vnitrostátní soudy, pokud tím neporušily práva a svobody chráněné Úmluvou (viz, mimo jiné, Schenk v. Švýcarsko, rozsudek ze dne 12. července 1988, Série A-140, str. 29, § 45).

Kromě toho přísluší především vnitrostátním orgánům, zejména pak soudům, aby interpretovaly a aplikovaly vnitrostátní právo (viz, mutatis mutandis, Kopp v. Švýcarsko, rozsudek ze dne 25. března 1998, Reports of Judgments and Decisions 1998-11, str. 54, § 59).

50. Za druhé, Soud připomněl základní principy zakotvené v jeho judikatuře k článku 7 Úmluvy, zejména v rozsudcích S.W. v. Spojené království a C.R. v. Spojené království (rozsudky ze dne 22. listopadu 1995, Série A 335-B, str.41 - 42, § 34 - 36 a Série A 335-C, str. 68 - 69, § 32 - 34).

Záruka zakotvená v článku 7, která je podstatným prvkem právního státu, zaujímá přední místo v systému ochrany upraveného Úmluvou, což je zdůrazněno tím, že v době války nebo jiného veřejného ohrožení není od ní povolena odchylka podle článku 15. Tato záruka musí být vykládána a aplikována, jak vyplývá z jejího předmětu a účelu, tak, aby poskytovala účinné pojistky proti arbitrárnímu stíhání, odsuzování a trestání.

V souladu s tím, jak již Soud konstatoval ve svém rozsudku v případě Kokkinakis v. Řecko¹⁾ ze dne 25. května 1993 (Série A 260-A, str. 22, § 52), článek 7 se neomezuje pouze na zákaz retroaktivní aplikace trestního práva v neprospěch obviněného; tento článek rovněž zahrnuje v obecné poloze princip, že pouze zákon může definovat trestný čin a stanovit trest (nullum crimen, nulla poena sine lege), a princip, že trestní zákon nesmí být vykládán extensivně v neprospěch obviněného, například cestou analogie. Z těchto principů vyplývá, že trestný čin musí být jasně definován v zákoně. Ve svém výše uvedeném rozsudku Soud dodal, že tento požadavek je splněn, jestliže jednotlivec může poznat ze znění relevantního ustanovení a v případě potřeby s pomocí soudního výkladu, která jednání a opomenutí jej učiní trestně odpovědným. Soud tak naznačil, že hovoří-li se v článku 7 o „právu“, je tím míněn stejný pojem jako tam, kde Úmluva tento termín používá, pojem, který zahrnuje psané i nepsané právo a předpokládá kvalitativní požadavky, zejména požadavek dostupnosti a předvídatelnosti (viz rozsudek ve věci Tolstoj Miloslavski v. Spojené království ze dne 13. července 1995, Série A 316-B, str. 71 - 72, § 37).

I když je právní ustanovení formulováno sebejasněji, v každém právním odvětví, včetně trestního práva, existuje nevyhnutelný prvek soudní interpretace. Vždy bude existovat potřeba osvětlení nejasných bodů a adaptace na měnící se okolnosti. Skutečně, ve Státech Úmluvy je progresivní vývoj trestního práva prostřednictvím judikatury výrazně zakotvenou a nezbytnou součástí právní tradice. Článek 7 Úmluvy nelze pojímat tak, jako by stavěl mimo právo postupné objasňování pravidel trestní odpovědnosti prostřednictvím soudní interpretace případ od případu, pokud z toho vyplývající rozvoj je konsistentní s podstatou trestného činu a může být rozumně předvídan.

2. Aplikace výše uvedených principů na daný případ
3. Ve světle výše uvedených principů týkajících se rozsahu dohledu Soud poznamenal, že není jeho úkolem rozhodnout o individuální trestní odpovědnosti stěžovatelů, která je primárně na posouzení vnitrostátními soudy, nýbrž posoudit z hlediska článku 7 § 1 Úmluvy, zda činy stěžovatelů, v době, kdy byly spáchány, byly trestnými činy definovanými s dostatečnou dostupností a předvídatelností právem NDR nebo mezinárodním právem.
4. V této souvislosti Soud poznamenává, že jedním ze specifických znaků daného případu spočívá v tom, že na jeho pozadí je transformace dvou států s rozdílnými právními systémy a že po sjednocení Německa odsoudily německé soudy stěžovatele za zločiny, které spáchali jako představitelé NDR.

(i) Právní základ pro odsouzení stěžovatelů

53. Soud poznamenal, že německé soudy nejprve shledaly stěžovatele vinnými z podněcování k vraždě na základě trestního práva aplikovatelného v NDR v materiální době (články 22 § 2 a 112 § 1 trestního zákona NDR, dále jen „StGB-DDR“ – viz výše odstavec 32). Po odmítnutí důvodů pro ospravedlnění, které uvedli stěžovatelé – opírající se o právo a praxi NDR, soudy konstatovaly, že s ohledem na vysoké postavení, které stěžovatelé zaujíмали ve státním aparátu NDR, nesli spoluodpovědnost za smrt mnoha lidí ve věku 18 až 28 let, kteří se pokusili opustit NDR v letech 1971 až 1989 překročením hranice mezi oběma německými státy. Poté německé soudy aplikovaly trestní právo SRN, jakožto mírnější než trestní právo NDR, a odsoudily stěžovatele za několik trestných činů úmyslného zabití jako nepřímé pachatele, a to s odvoláním na články 25 a 212 trestního zákona SRN, k trestům odnětí svobody na pět a půl roku, sedm a půl roku a šest a půl roku (viz výše odstavce 19, 20, 23 a 25).
54. Německé soudy tak aplikovaly princip, formulovaný ve smlouvě o sjednocení Německa ze dne 31. srpna 1990 a v zákoně ze dne 23. září 1990, implementujícím zmíněnou smlouvu, že pro činy spáchané občany NDR na území NDR se bude aplikovat právo NDR, přičemž právo SRN bude aplikováno pouze tehdy, bude-li mírnější (lex mitius) (viz výše odstavec 27).
55. Právním základem pro odsouzení pachatelů tak bylo trestní právo NDR aplikovatelné v materiální době a jejich tresty v zásadě odpovídaly trestům stanoveným právními normami NDR; v daném případě byly tresty uloženy stěžovatelům mírnější s ohledem na princip aplikace mírnějšího práva, kterým bylo právo SRN.

(ii) Důvody pro ospravedlnění podle práva NDR

56. Stěžovatelé však namítali, že s ohledem na důvody pro ospravedlnění předvídané v sekci 17 odst. 2 zákona o lidové policii a v sekci 27 odst. 2 zákona o státní hranici, ve spojení s článkem 212 StGB-DDR (viz výše odstavce 34 a 37 – 38), jednali v souladu s právem NDR a že kromě toho nikdy nebyli z tohoto důvodu v NDR trestně stíháni.
57. Jelikož termín „právo“ v článku 7 § 1 Úmluvy zahrnuje psané i nepsané právo, musel Soud nejprve posoudit relevantní ustanovení psaného práva NDR ještě předtím, než přezkoumal, zda interpretace těchto právních ustanovení německými soudy byla v souladu s článkem 7 § 1. Přitom musel též analyzovat, s ohledem na toto ustanovení, povahu státní praxe NDR, která byla v materiální době těmto ustanovením nadřazena.
58. Jelikož se dané události odehrály v letech 1971 až 1989, zahrnovala pravidla psaného práva aplikovatelného v materiální době verze 1968 a 1979 trestního zákona, zákon o Lidové policii z roku 1968, nahrazený zákonem o státních hranicích z roku 1982, a verze Ústavy NDR z let 1968 a 1974.
59. Je pravdou, že sekce 17 odst. 2 zákona o Lidové policii a sekce 27 odst. 2 zákona o státních hranicích opravňovaly k použití střelných zbraní, „aby se zabránilo hrozícímu spáchání trestného činu nebo pokračování v trestném činu, který se jeví za daných okolností jako závažný trestný čin“ nebo „aby byla zatčena osoba silně podezřelá ze spáchání závažného trestného činu“. Termín „závažný trestný čin“ byl definován v článku 213 § 3 StGB-DDR, který uváděl případy, kdy se trestný čin ilegálního překročení hranice pokládal za závažný, což zahrnovalo takové trestné činy, které „ohrožovaly lidský život nebo zdraví“, které byly „spáchány za použití střelných zbraní nebo nebezpečných prostředků či metod“, které byly „spáchány s obzvláštní intenzitou“ nebo které byly „spáchány společně s druhými“.
60. Sekce 17 zákona o Lidové policii a sekce 27 zákona o státních hranicích tak taxativně uváděly podmínky, za kterých bylo dovoleno použití střelných zbraní, a dále stanovily v sekcích 4 a 5 toto: „Je-li použito střelných zbraní, je třeba, tam kde je to možné, šetřit lidský život. Zraněným osobám musí být poskytnuta první pomoc.“ V sekci 27 odst. 1 se uvádělo toto: „Použití střelných zbraní je krajním prostředkem použití síly vůči osobě.“ Sekce 27 odst. 4 stanovila: „Je-li to možné, nelze střelných zbraní použít proti mladistvým.“ Kromě toho článek 119 trestního zákona definoval trestný čin neposkytnutí pomoci osobě v nebezpečí (viz výše

odstavec 33).

61. Tato ustanovení, která tak výslovně zahrnovala princip proporcionality a princip, že je třeba šetřit lidský život, je třeba číst ve světle principů obsažených v samotné Ústavě NDR. Článek 89 § 2 Ústavy stanovil toto: „Právní normy nesmějí odporovat Ústavě.“ Článek 19 § 2 stanovil toto: „Respektování důstojnosti a svobody osoby se vyžadují od všech státních orgánů, od všech sil společnosti a ode všech občanů.“ Článek 30 § 1 a 2 stanovily toto: „osobnost a svoboda každého občana Německé demokratické republiky jsou nedotknutelné“ a „práva občanů mohou být omezena pouze v míře stanovené zákonem a jeví-li se takové omezení nevyhnutelným“ (viz výše odstavec 28).
62. Kromě toho, první hlava zvláštní části trestního zákona NDR stanovila: „Nemilosrdné trestání zločinů proti... míru, humanitě a lidským právům ... je nezbytnou podmínkou pro stabilní světový mír, pro obnovu víry v základní lidská práva a v důstojnost a hodnotu lidských bytostí a pro zachování práv pro všechny ..(viz výše odstavec 29).
63. V daném případě odsoudily německé soudy stěžovatele vzhledem k jejich odpovědnosti za smrt mnoha lidí, kteří se pokusili překročit hranici mezi oběma německými státy, často s prostým vybavením jakým jsou žebříky. Většinou byli velmi mladí (nejmladšímu bylo 18 a čtyřem dalším 20 let), nebyli ozbrojeni, nebyli nikomu nebezpeční a jejich jediným cílem bylo opustit NDR, protože v té době bylo pro obyčejné občany, s výjimkou duchodců a několika privilegovaných osob, téměř nemožné opustit NDR legálně (viz výše odstavec 39 - ustanovení o vystavování pasů a víz v NDR). Jejich pokusy překročit hranici, i když to bylo zakázáno právním řádem NDR, nebylo tudíž možné klasifikovat jako závažné trestné činy, jelikož žádný z případů nespadal do kategorie závažných trestných činů, jak byly definovány v článku 213 § 3 trestního zákona NDR.
64. Ve světle výše zmíněných principů zakotvených v Ústavě a v dalších právních předpisech NDR má proto Soud za to, že odsouzení stěžovatelů německými soudy, které výše zmíněná ustanovení na ně v daném případě aplikovaly, se na první pohled nejeví jako arbitrární nebo jako odporující článku 7 § 1 Úmluvy.
65. Je pravda, že německé soudy zaujaly různé přístupy k interpretaci důvodů pro ospravedlnění předložených stěžovateli s odvoláním zejména na sekci 27 odst. 2 zákona o státních hranicích NDR.

Zemský soud v Berlíně konstatoval, že se na tyto důvody pro ospravedlnění nelze odvolávat, protože flagrantně a nepřipustně porušují „elementární pravidla spravedlnosti a lidských práv chráněných mezinárodním právem“ (viz výše odstavce 19 a 23).

Spolkový soudní dvůr měl za to, že i v materiální době by byla správná interpretace sekce 27 odst. 2 zákona o státních hranicích ukázala, že se takovýchto důvodů pro ospravedlnění nelze dovolávat s ohledem na limity stanovené zákonem samotným a ve světle Ústavy NDR a jejich závazků podle mezinárodního práva veřejného (viz výše odstavce 20 a 25).

Spolkový ústavní soud konstatoval: „V této zcela výjimečné situaci požadavek objektivní spravedlnosti, který zahrnuje také potřebu respektovat lidská práva uznaná mezinárodním společenstvím, činí pro soud zcela nemožným takovouto obhajobu akceptovat. Absolutní důvěra v ochranu v garanci dané článkem 103 § 2 Základního zákona musí mít přednost, jinak by bylo vedení trestní justice ve Spolkové republice v rozporu s principem panství práva“ (viz výše odstavce 22 a 26).

66. Jelikož však interpretace a aplikace vnitrostátního práva jsou především otázkami, které posuzují vnitrostátní soudy, nepřísluší Soudu, aby vyslovil názor na tyto odlišné přístupy, které odrážejí složitost případu. Postačí, když se Soud ujistí o tom, že výsledek, k němuž německé soudy dospěly, je slučitelný s Úmluvou a zejména pak s jejím článkem 7 § 1.

(iii) Důvody pro ospravedlnění odvozené z praxe NDR

67. Jelikož pojem „právo“ v článku 7 § 1 Úmluvy zahrnuje také nepsané právo, musí Soud také, předtím než přistoupí k meritu věci, analyzovat povahu státní praxe NDR, která byla v materiální době nadřazena pravidlům psaného práva.
68. V této souvislosti je třeba připomenout, že v době spáchání daných trestných činů za ně žádný ze stěžovatelů nebyl v NDR trestně stíhán. Bylo tomu tak kvůli rozporu mezi principy zakotvenými v Ústavě NDR a v její legislativě na jedné straně, které byly velmi podobné principům státu ovládaným panstvím práva, a represivní praxí policejního režimu NDR a rozkazy vydávanými k ochraně hranice na straně druhé.
69. Aby zarazila nekonečný odliv uprchlíků, postavila NDR 13. srpna 1961 Berlínskou zeď a posílila všechna bezpečnostní opatření podél hranice mezi oběma německými státy nášlapnými minami a automatickými palebnými systémy. Kromě těchto opatření byl vydán pro pohraničnický rozkaz „nedovolit překročení hranice, zatknout narušitele hranice nebo je zničit a chránit státní hranici za každou cenu“. Pro případ úspěšného překročení hranice pohraničníci ve službě věděli, že vyšetřování povede vojenský prokurátor; v opačném případě mohli očekávat gratulace (viz výše odstavce 19 a 23).
70. Jak konstatovaly německé soudy, o výše uvedených opatřeních a rozkazech rozhodovaly vládní orgány NDR uvedené v článku 73 její Ústavy (viz výše odstavec 28), a to Státní rada a Národní rada pro obranu, jejichž byli stěžovatelé členy; první stěžovatel (F. Streletz) byl členem Národní rady pro obranu od roku 1971; druhý stěžovatel (H Kessler) byl členem Národní rady pro obranu od roku 1967; třetí stěžovatel (E. Krenz) byl členem Ústředního výboru Sjednocené socialistické strany Německa od roku 1973, Státní rady od roku 1981 a Národní rady pro obranu od roku 1983.
71. Takže cílem zmíněné státní praxe, implementované stěžovateli, bylo chránit hranici mezi oběma německými státy „za každou cenu“, aby byla zachována existence NDR, která byla ohrožována masivním exodem jejích vlastních obyvatel.
72. Soud však upozornil, že takto uváděný státní důvod musí být omezen principy vyhlášenými v Ústavě a v právním řádu samotné NDR; musí především respektovat lidský život, jak se uvádí v Ústavě NDR, v zákonu o Lidové policii a v zákonu o státních hranicích, s přihlédnutím k tomu, že dokonce již v materiální době mělo právo na život z mezinárodního hlediska nejvyšší hodnotou v hierarchii lidských práv (viz níže odstavec 94).
73. Soud měl za to, že uchýlení se k nášlapným minám a automatickým palebným systémům, s ohledem na jejich automatický a zničující účinek a na kategorickou povahu rozkazů daných pohraničnickům „zničit narušitele hranice a chránit hranici za každou cenu“, flagrantně porušovalo základní práva zakotvená v článcích 19 a 30 Ústavy NDR, což bylo v podstatě potvrzeno v trestním zákoně NDR (článek 213) a následně i zákony o hranicích NDR (sekce 17 odst. 2 zákona o Lidové policii z roku 1968 a sekce 27 odst. 2 zákona o státních hranicích NDR). Tato státní praxe byla současně porušením závazku respektovat lidská práva a další mezinárodní závazky NDR, která 8. listopadu 1974 ratifikovala Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, kde výslovně uznala právo na život a na svobodu pohybu (viz výše odstavec 40), přičemž je třeba přihlédnout k tomu, že pro obyčejné občany bylo téměř nemožné NDR legálně opustit. I když v roce 1984 bylo upuštěno od používání nášlapných min a automatických palebních systémů, zůstaly rozkazy pro pohraničnický bez změny až do pádu Berlínské zdi v listopadu 1989.
74. Soud dále poznamenal, že při svém ospravedlňování se stěžovatelé odvolávali na rozkaz ke střelbě, který oni sami vydali pohraničnickům, a na následnou praxi, kvůli níž byli obviněni. Avšak podle obecných právních principů nejsou obžalovaní oprávněni ospravedlňovat chování, které dalo podnět k jejich odsouzení, pouhým poukazem na to, že k takovému chování došlo, takže se stalo praxí.
75. Kromě toho, bez ohledu na odpovědnost NDR jako státu byly činy stěžovatelů jako jednotlivců

upraveny v článku 95 StGB-DDR, který ve své verzi z roku 1968 ve znění z roku 1979 zněl takto: „Každá osoba, jejíž jednání porušuje lidská či základní práva, ... se nemůže za účelem ospravedlnění dovolávat zákona, rozkazu či písemných instrukcí; tato osoba bude trestně odpovědná“ (viz výše odstavec 30).

76. Neexistují tudíž pochybnosti o tom, že stěžovatelé nesli za činy individuální odpovědnost.

(iv) Předvídatelnost odsouzení

77. Stěžovatelé však tvrdili, že vzhledem k reálné situaci v NDR nebylo jejich odsouzení německými soudy předvídatelné a že bylo absolutně nemožné, aby předvídali, že jednoho dne budou předvoláni před trestný soud kvůli změně okolností.

78. Tento argument Soud nepřesvědčil. Široká propast mezi legislativou NDR a její praxí byla do značné míry důsledkem činnosti samotných stěžovatelů. Vzhledem k vysokým funkcím, které zastávali ve státním aparátu, museli znát Ústavu NDR a její právní řád nebo její mezinárodní závazky a kritiku jejího policejního hraničního režimu, která byla vedena na mezinárodní úrovni (viz výše odstavce 41 - 42). Kromě toho, oni sami implementovali a udržovali tento režim vnučováním zákonných ustanovení, publikovaných v Úředním věstníku NDR, tajnými rozkazy a služebními instrukcemi o konsolidaci a zdokonalování zařízení na ochranu hranic a o použití zbraní. V rozkazu střílet uděleném pohraničnickům trvali na potřebě chránit hranice NDR „za každou cenu“ a zadržet „narušitele hranic“ a „zničit“ je (viz výše odstavec 15). Stěžovatelé tak byli přímo odpovědní za situaci, která nastala na hranici mezi oběma německými státy od šedesátých let až do pádu Berlínské zdi v roce 1989.

79. Kromě toho, skutečnost, že stěžovatelé nebyli trestně stíháni v NDR a že byli trestně stíháni a odsouzeni německými soudy až po sjednocení (Německo), na základě právních ustanovení platných v NDR v rozhodné době, v žádném případě neznamená, že jejich činy nebyly trestnými činy podle práva NDR.

80. V této souvislosti Soud poznamenal, že problém, který Německo muselo řešit po svém sjednocení, pokud jde o postoj vůči osobám, které spáchaly trestné činy za bývalého režimu, vyvstal též u mnoha států, které prošly cestou k demokratickému režimu.

81. Soud se přiklonil k názoru, že pro právní stát je legitimní zahájit trestní řízení proti osobám, které spáchaly trestné činy za předchozího režimu; podobně, soudy takového státu, nahrazující soudy, které existovaly dříve, nemohou být kritizovány za aplikaci a interpretaci právních norem platných v materiální době ve světle principů ovládajících stát podřízený panství práva.

82. Soud připomněl, že pro účely článku 7 § 1, ať už je ustanovení trestního práva koncipováno sebejasněji, v každém právním systému existuje prvek soudního výkladu. Vždy bude existovat potřeba objasnění pochybných bodů a adaptace na měnící se okolnosti (viz S.W. v. Spojené království a C.R. v. Spojené království, oba rozsudky citovány výše, loc. cit. odstavec 50). Je pravda, že se tato koncepce zásadně aplikuje na postupný vývoj judikatury v daném státě při respektování panství práva a za demokratického režimu, faktorů, které jsou úhelnými kameny Úmluvy, jak stojí v její preambuli (viz níže odstavec 83), ale zůstává plně v platnosti tam, kde obdobně jako v tomto případě, nastupuje jeden stát na místo jiného.

83. Protichůdné zdůvodňování by odporovalo samotným principům, na nichž je vybudován ochranný systém Úmluvy. Tvůrci Úmluvy se odvolali na tyto principy v preambuli k Úmluvě, když potvrdili „svou hlubokou víru v ty základní hodnoty, které jsou základem spravedlnosti a mini ve světě a které jsou nejlépe zachovávány na jedné straně účinnou politickou demokracií a na druhé straně společným pojetím a dodržováním lidských práv, na němž závisí“, a prohlásili, že jsou „stejněho smýšlení“ a že mají „společné dědictví politických tradic, ideálů, svobody a právního státu“.

84. Je třeba též poukázat na to, že parlament NDR, demokraticky zvolený v roce 1990, výslovně požádal německou legislativu, aby zajistila, že bude zahájeno trestní stíhání bezpráví spáchaného Sjednocenou socialistickou stranou (viz výše odstavec 18). Lze proto rozumně

předpokládat, že i kdyby bývalo nedošlo ke sjednocení Německa, byl by býval demokratický režim převzatý od Sjednocené socialistické strany v NDR aplikoval legislativu NDR a byl by trestně stíhal stěžovatele, tak jako to učinily německé soudy po sjednocení.

85. Kromě toho, s přihlédnutím k přednostnímu právu na život ve všech mezinárodních instrumentech o ochraně lidských práv (viz níže odstavce 92 – 94), včetně Úmluvy samotné, která garantuje právo na život v článku 2, Soud se přiklonil k názoru, že striktní interpretace právního řádu NDR německými soudy v daném případě byla slučitelná s článkem 7 § 1 Úmluvy.
86. V této souvislosti Soud poznamenal, že první věta článku 2 § 1 Úmluvy zavazuje státy přijmout příslušná opatření k ochraně životů těch, kteří podléhají jejich jurisdikci. To zahrnuje přednostní povinnost zabezpečit právo na život zavedením účinných trestně právních norem, aby tak odrazovaly od páčání trestných činů ohrožujících život, pod ochranou mechanismu vynucování práva za účelem prevence, potlačování a sankcionování porušení takovýchto norem (viz, mimo jiné, *Osman v. Spojené království*, rozsudek ze dne 28. října 1998, Reports 1998-VIII, str. 3159, § 115 a *Akkoc v. Turecko*, č. 22947/93 a č. 22948/93, § 77, ECHR 2000-X).
87. Soud konstatoval, že na takovou státní praxi, jakou byl například policejní hraniční režim NDR, který flagrantně porušoval lidská práva a zejména právo na život, nejvyšší hodnotu v mezinárodní hierarchii lidských práv, nelze chránit s odvoláním na článek 7 § 1 Úmluvy. Takováto praxe, která zbavila legislativu její podstaty, na níž údajně spočívala, a kterou byly povinny dodržovat všechny orgány NDR, včetně soudů, nelze pokládat za „právo“ ve smyslu článku 7 § 1 Úmluvy.
88. Soud se proto přiklonil k názoru, že stěžovatelé, kteří jako vedoucí představitelé NDR vytvořili zdání legality pocházející z právního systému NDR, avšak potom implementovali praxi, která flagrantně ignorovala samotné principy tohoto systému, a pokračovali v ní, nemohou požadovat ochranu podle článku 7 § 1 Úmluvy. V opačném případě by se postupovalo v rozporu s předmětem a účelem tohoto ustanovení, které má zajistit, aby nikdo nebyl podroben svévolnému stíhání, odsouzení či trestu.
89. S přihlédnutím ke všem výše uvedeným úvahám Soud konstatuje, že v době, kdy došlo k jednání stěžovatelů, bylo toto jednání trestným činem definovaným s dostatečnou dostupností a předvídatelností v právu NDR.

(b) Mezinárodní právo

(i) Aplikovatelná pravidla

90. Soud konstatoval, že je jeho povinností posoudit daný případ též z hlediska principů mezinárodního práva, a to zejména těch, jimiž se řídí mezinárodní ochrana lidských práv, zejména proto, že německé soudy použily argumenty spočívající na těchto principech (viz výše odstavce 19 in fine a 20).
91. Je proto nezbytné zvážit, zda v době, kdy byly spáchány, byly činy stěžovatelů trestnými činy definovanými s dostatečnou dostupností a předvídatelností podle mezinárodního práva, zejména pak pravidel mezinárodního práva o ochraně lidských práv.

(ii) Mezinárodní ochrana práva na život

92. Soud především poznamenal, že v průběhu vývoje této ochrany relevantní úmluvy a další dokumenty konstantně stvrzovaly přednost práva na život.
93. Článek 3 Všeobecné deklarace lidských práv ze dne 10. prosince 1948 například stanoví toto: „Každý má právo na život.“ Toto právo bylo potvrzeno Mezinárodním paktem občanských a politických práv ze dne 16. prosince 1966, ratifikovaným ze strany NDR 8. listopadu 1974, jehož článek 6 stanoví toto: „Každá lidská bytost má právo na život.“ a „Nikdo nebude svévolně zbaven života.“ (viz výše odstavec 40). Toto právo je rovněž zahrnuto do Úmluvy, jejíž článek 2 § 1 stanoví toto: „Právo každého na život je chráněno zákonem. Nikdo nesmí být úmyslně

zbaven života kromě výkonu soudem uloženého trestu následujícího po uznání viny za spáchání trestného činu, pro který zákon ukládá tento trest.“

94. Konvergence výše zmíněných dokumentů je významná; naznačuje, že právo na život je nezczitelným atributem lidské bytosti a tvoří nejvyšší hodnotu v hierarchii lidských práv.
95. Stěžovatelé však tvrdili, že jejich činy byly ospravedlnitelné na základě výjimky dané článkem 2 § 2 Úmluvy, který stanoví:

„Zbavení života se nebude považovat za způsobené v rozporu s tímto článkem, jestliže bude vyplývat z použití síly, které není víc než zcela nezbytné, při

- (a) obraně každé osoby proti nezákonnému násilí;
- (b) provádění zákonného zatčení nebo zabránění útěku osoby zákonně zadržené;
- (c) zákonně uskutečněné akci za účelem potlačení nepokojů nebo vzpoury“

96. Soud konstatoval, že s ohledem na argumenty uvedené výše smrt uprchlíků nebyla v žádném smyslu výsledkem použití síly, které bylo „absolutně nezbytné“; státní praxe implementovaná stěžovateli v NDR nikoho nechránila před nezákonným násilím, nebyla prováděna za účelem zatčení, které bylo možné označit za „zákonné“ podle práva NDR, a neměla nic společného s potlačením nepokojů nebo vzpoury, jelikož cílem uprchlíků bylo pouze opustit zemi.
97. Z toho plyne, že jednání stěžovatelů nebylo v žádném případě ospravedlnitelné podle článku 2 § 2 Úmluvy.

(iii) Mezinárodní ochrana svobody pohybu

98. Stejně jako článek 2 § 2 Protokolu č. 4 k Úmluvě, tak i článek 12 § 2 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech stanoví toto: „Každý může svobodně opustit kteroukoli zemi, i svou vlastní.“ Omezení tohoto práva jsou povolena pouze tehdy, jsou-li stanovena zákonem, jsou-li nezbytná k ochraně národní bezpečnosti, veřejného pořádku, veřejného zdraví nebo morálky nebo práv a svobod jiných a jsou-li konsistentní s ostatními právy uznanými v Paktu (viz výše odstavec 40).
99. Stěžovatelé se odvolali na tato omezení, aby ospravedlnili zavedení a pokračující působení režimu policejní ochrany hranic.
100. Soud však konstatoval, že v daném případě nelze žádnou z výše uvedených podmínek aplikovat. Za prvé, činy, o něž se jedná, byly rozkazy, vydané a vykonané, které nebyly slučitelné ani s ústavou ani se zákony. Za druhé, nelze tvrdit, že obecné opatření bránící téměř veškeré populaci státu jeho opuštění bylo nezbytné pro ochranu jeho bezpečnosti nebo pro jiné zmíněné zájmy. Za třetí, způsob, jakým NDR zavedla do praxe zákazů bránící jejím občanům opustit zemi a jakým trestala porušení této politiky, byl v rozporu s jiným právem zajištěným Paktem, a to s právem na život zaručeným článkem 6, pro ty, kdo se stali jeho oběťmi.
101. V souvislosti s právem na svobodu pohybu Soud ještě poukázal na to, že když Maďarsko otevřelo dne 11. září 1989 své hranice s Rakouskem, vypovědělo dvoustrannou smlouvu mezi sebou a NDR, přičemž se výslovně odvolalo na články 6 a 12 Paktu a na článek 62 (zásadní změna okolností) Vídeňské úmluvy o smluvním právu (viz výše odstavec 17).

(iv) Odpovědnost NDR jako státu a individuální odpovědnost stěžovatelů

102. Instalací nášlapných mìn a automatických palebných systémů podél hranice a rozkazem pro pohraničníky, aby „zničili narušitele hranic a chránili hranici za každou cenu“, tak NDR zavedla policejní hraniční režim, který jasně ignoroval potřebu chránit lidský život, což bylo zakotveno v Ústavě a právním řádu NDR, a právo na život, chráněné výše zmíněnými

mezinárodními instrumenty; tento režim rovněž porušoval právo na svobodu pohybu zakotvené v článku 12 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech.

103. Uvedená státní praxe byla do značné míry výsledkem práce samotných stěžovatelů, kteří jako političtí vůdci věděli – nebo měli vědět, že porušuje základní a lidská práva, jelikož museli znát právní řád své vlastní země. Články 8 a 19 § 2 Ústavy z roku 1968 stanovily: „Obecně uznaná pravidla mezinárodního práva, která mají za cíl podporovat mír a mírovou spolupráci mezi národy, jsou závazná pro stát a pro každého občana.“ a „Respektování a ochrana důstojnosti a svobody jednotlivce se vyžaduje ode všech státních orgánů, všech sil ve společnosti a každého občana.“ (viz výše odstavec 28). Již od roku 1968 se v úvodu k první hlavě zvláštní části trestního zákona uvádí toto: „Nemilosrdné trestání zločinů proti ... lidskosti a lidským právům ... je nezbytným předpokladem pro stabilní světový mír, pro obnovu víry v základní práva a důstojnosti a hodnoty lidstva a pro zachování práv pro všechny.“ (viz výše odstavec 29) Obdobně, jak již bylo uvedeno výše (odstavec 78), stěžovatelé museli znát mezinárodní závazky, které na sebe NDR převzala, nebo opakovanou mezinárodní kritiku jejího pohraničního policejního režimu.
104. Kdyby NDR nadále existovala, byla by z hlediska mezinárodního práva za spáchané činy odpovědná. Zbývá dokázat, že vedle odpovědnosti státu nesli stěžovatelé v rozhodné době individuální trestní odpovědnost. I za předpokladu, že tuto odpovědnost nelze odvodit od výše uvedených mezinárodních instrumentů o ochraně lidských práv, lze ji z těchto instrumentů odvodit, jsou-li vykládány ve spojení s článkem 95 trestního zákona NDR, který výslovně stanoví, a to již od roku 1968, že individuální trestní odpovědnost ponese ti, kteří poruší mezinárodní závazky NDR nebo lidská práva či základní svobody.
105. Ve světle výše uvedených úvah dospěl Soud k názoru, že v době spáchání zakládaly činy stěžovatelů zločiny definované s dostatečnou dostupností a předvídatelností mezinárodním právem v oblasti ochrany lidských práv.
106. Kromě toho lze chování stěžovatelů posuzovat též podle článku 7 § 1 Úmluvy, z hlediska ostatních pravidel mezinárodního práva, zejména těch, které upravují zločiny proti lidskosti. Avšak závěr, k němuž Soud dospěl (viz výše odstavec 105), činí posuzování tohoto bodu zbytečným.

(c) Závěr

107. V souladu s výše uvedeným nebylo odsouzení stěžovatelů německými soudy po sjednocení Německa porušením článku 7 § 1 Úmluvy.
108. Ve světle tohoto nálezu nemusí Soud zkoumat, zda bylo jejich odsouzení ospravedlnitelné podle článku 7 § 2 Úmluvy.
109. Údajné porušení článku 1 Úmluvy
110. Stěžovatelé tvrdili, že rozhodnutí Spolkového Ústavního soudu bylo neslučitelné s článkem 1 Úmluvy, který stanoví toto: „Vysoké smluvní strany přiznávají každému, kdo podléhá jejich jurisdikci, práva a svobody uvedené v hlavě I této Úmluvy.“
111. Podle stěžovatelů vytvořilo rozhodnutí Spolkového ústavního soudu diskriminační systém justice tím, že se odvolalo na „Radbruchovu formuli“ (viz výše odstavec 22), aby upřelo bývalým občanům NDR, nyní občanům SRN, možnost odvolat se na princip ne-retroaktivity trestních zákonů zakotvený v článku 7 § 1 Úmluvy.
112. Soud konstatoval, že má jurisdikce zkoumat okolnosti uváděné jedním stěžovatelem ve světle požadavků Úmluvy jako celku. Při plnění tohoto úkolu má zejména volnost přisoudit faktům případu, jak byly ustanoveny na základě důkazů, právní charakteristiku odlišnou od charakteristiky podané stěžovatelem, nebo je-li to třeba, posuzovat fakta odlišně (viz, mimo jiné, Foti a ostatní v. Itálie, rozsudek ze dne 10. prosince 1982, Série A-56, str. 15 - 16, § “ a Rehbock v. Slovinsko, č. 19462/95, § 63, ECHR 2000-XH).
113. Takže v daném případě nemohou stěžovatelé předkládat stížnost na porušení článku 1 Úmluvy,

který je rámcovým ustanovením, které nelze porušit jako samotné (viz Irsko v. Spojené království, rozsudek ze dne 18. ledna 1978, Série A-25, str. 90, § 238). Stížnost lze však posuzovat podle článku 14 Úmluvy ve spojení s článkem 7, jelikož stěžovatelé si v podstatě stěžovali na diskriminaci, kterou údajně trpěli jako bývalí občané NDR. Článek 14 Úmluvy stanoví toto:

„Užívání práv a svobod přiznaných touto Úmluvou musí být zajištěno bez diskriminace založené na jakémkoli důvodu, jako je pohlaví, rasa, barva pleti, jazyk, náboženství, politické nebo jiné smýšlení, národnostní nebo sociální původ, příslušnost k národnostní menšině, majetek, rod nebo jiné postavení.“

113. Soud se však přiklonil k názoru, že principy aplikované Spolkovým ústavním soudem mají obecný rozsah, takže platí stejně i pro osoby, které nebyly občany NDR.

114. Proto nedošlo k žádné diskriminaci odporující článku 14 Úmluvy ve spojení s článkem 7.

Z TĚCHTO DŮVODŮ SOUD JEDNOMYSLNĚ

1. Konstatuje, že článek 7 § 1 Úmluvy nebyl porušen.
2. Konstatuje, že nedošlo k žádné diskriminaci odporující článku 14 Úmluvy ve spojení s článkem 7.

Vyhotoveno v anglickém a francouzském jazyce a vyhlášeno na veřejném zasedání v Paláci lidských práv ve Štrasburku dne 22. března 2001.

1. WILDHABER

předseda

1. DE SALVIA

vedoucí kanceláře Soudu

1 Viz Výběr z rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku - Přílohový sešit 1/1995, rozhodnutí o stížnosti č. 14307/88, str. 53.